

особое внимание уделял развитию положения криминалистической техники, ее месту в системе криминалистики. Он предложил стройную классификацию научно-технических средств, которые используются в криминалистике.

Гарольд Иванович обладал удивительными человеческими качествами – жизнелюбием и оптимизмом. В нем органично сочетались требовательность к себе и коллегам, организованность и профессиональная ответственность, необычайная эрудиция, работоспособность и энергичность. Ему были присущи такие человеческие качества, как высочайшая порядочность, скромность, принципиальность.

Г.И. Грамович относится к числу видных ученых, имена которых известны не только в Республике Беларусь, но и за ее пределами.

Он был большим другом украинских криминалистов. Светлая память о криминалисте Грамовиче Гарольде Ивановиче будет жить в наших сердцах.

В. БАХИН,
доктор юридических наук,
профессор
А. ИЩЕНКО,
доктор юридических наук,
профессор
Н. КАРПОВ,
доктор юридических наук,
доцент

CONSIDERAȚII GENERALE PRIVIND RĂSPUNDEREA PENALĂ A PERSOANELOR JURIDICE ÎN SISTEMUL DE DREPT DIN REPUBLICA MOLDOVA

Mihai DOGARU,
doctorand

SUMMARY

Criminal liability of legal person should apply to all legal persons except the State, public authorities and public institutions, for offenses committed on behalf or in the interests of legal persons by the authorities or their representatives.

În art. 21 din Codul penal al Republicii Moldova, în vigoare de la 12.06.2003, publicat în Monitorul Oficial nr. 128-129 din 13.09.2002/art. 1012, cu modificările ulterioare [1], la alin. (3) se prevede că persoana juridică, cu excepția autorităților publice, este pasibilă de răspundere penală pentru o faptă prevăzută de legea penală, dacă există una din următoarele condiții:

a) persoana juridică este vinovată de neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare a dispozițiilor directe ale legii, ce stabilesc îndatoriri sau interdicții pentru efectuarea unei anumite activități.

În acest caz, răspunderea persoanei juridice poate fi antrenată prin fapta oricărui angajat sau organ din cadrul persoanei juridice, neavând relevanță poziția sa în ierarhia societății, respectiv un statut superior sau simplu salariat.

Persoana juridică răspunde penal și în cazul delegării obligației date pentru executare unei alte persoane fizice sau juridice.

b) persoana juridică este vinovată de efectuarea unei activități ce nu corespunde actelor de constituire sau scopurilor declarate.

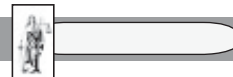
Denumirea și conținutul actelor de constituire sunt diferite, în funcție de forma de organizare juridică a persoanei juridice. Con-

diția se îndeplinește dacă orice persoană din cadrul societății săvârșește o faptă penală care contravine actelor de constituire sau scopurilor declarate.

c) fapta care cauzează sau creează pericolul cauzării de daune în proporții considerabile persoanei, societății sau statului a fost săvârșită în interesul acestei persoane juridice sau a fost admisă, sancționată, aprobată, utilizată de organul sau persoana împuternicite cu funcții de conducere a persoanei juridice respective.

Această condiție se poate îndeplini și dacă persoana juridică ar fi angajată într-o activitate și prin alte organe sau persoane decât cele de conducere, în acest sens prevederea legală referitoare la organul sau persoana împuternicite cu funcții de conducere, fiind necesar a fi modificată „de lege ferenda”.

Pentru a fi imputabilă persoana

nei juridice, fapta trebuie să fie comisă pentru a satisface interesele persoanei juridice, concretizate sub forma obținerii unui contract avantajos, respectiv a unui avantaj material, financiar sau de altă natură, realizat sau realizabil.

Admiterea, sancționarea, aprobarea sau utilizarea faptei de către organul sau persoana împuternicite cu funcții de conducere se poate concretiza prin darea unui ordin, a unei indicații, instrucțiuni, tacit, verbal sau scris sau prin promovarea angajatului după săvârșirea infracțiunii.

Potrivit legislației civile în viçoare, persoanele juridice sunt societățile pe acțiuni, societățile cu răspundere limitată, societățile în nume colectiv, etc.

Nu toate întreprinderile dispun de personalitate juridică, ca de exemplu întreprinderea individuală, care, în caz de comitere a unei infracțiuni, nu va răspunde penal, deoarece, potrivit legii, nu este investită cu personalitate juridică.

Noțiunea persoanei juridice este precizată în Legea cu privire la antreprenoriat și întreprinderi din 03.01.1992, în care în art. 1 se prevede că „antreprenoriatul este activitatea de fabricare a producției, executare a lucrărilor și prestare a serviciilor, desfășurate de cetățeni și asociațiile acestora, în mod independent, din proprie inițiativă, în numele lor, pe riscul propriu și răspunderea lor patrimonială cu scopul de a-și asigura o sursă permanentă de venituri”.

Persoana juridică, cu excepția autorităților publice, poartă răspundere penală pentru infracțiunile săvârșite, prevăzute de art. 140¹, 165, 185¹-185³, 205, 206, 208¹, 215-217³, 218, 221, 223-246¹,

248-251, 254, 257, 259-261, 279, 279¹, 279², 292, 301¹, 362¹ instituindu-se sistemul specialității răspunderii penale.

Potrivit art. 21 alin. 5 Cod penal „răspunderea penală a persoanei juridice nu exclude răspunderea persoanei fizice pentru infracțiunea săvârșită”. Această prevedere legală citează practic alin. 3 din art. 121-2 al noului Cod penal al Franței.

În opinia unor prestigioși autori din Republica Moldova [2], această regulă nu stabilește principiul cumulului de răspundere, ci poate fi exprimată cu termenul de „neexcludere”.

În același timp, răspunderea penală a persoanei juridice nu exonerează de răspunderea lor proprie pe autorii infracțiunii, infracțiune care a fost comisă în contul persoanei juridice.

Răspunderea persoanei fizice, simplu angajat sau organ al acesteia, este posibilă și în lipsa răspunderii persoanei juridice dacă autorul fizic poate fi considerat, în persoana sa proprie, autor sau complice al infracțiunii imputate, iar, independent de răspunderea persoanei juridice, acest autor nu este responsabil dacă elementele constitutive ale infracțiunii nu-i pot fi personal atribuite.

În lipsa răspunderii penale a persoanei juridice, persoana fizică rămâne responsabilă, deoarece nu există nici un motiv pentru a nu putea fi reținută răspunderea ei în baza art. 21 alin. 4 Cod penal.

Dacă persoana juridică răspunde penal, persoana fizică poate fi pedepsită dacă este identificată.

Prin această reglementare se pune în evidență autonomia răspunderii penale a persoanei juridi-

ce față de cea a organelor sale.

Judecătorul penal va trebui să caute în mod separat imputabilitatea faptelor penale ale persoanei juridice, pe de o parte, și uneia sau mai multor persoane fizice, pe de altă parte [3].

Persoana fizică poate fi coautor al infracțiunii, pe lângă persoana juridică, dacă se va dovedi că ea a acționat concomitent, atât în interesul său, cât și al persoanei juridice.

Persoana fizică poate fi coparticipant (complice) al infracțiunii dacă actele comise în interesul entității colective reprezintă acte de asistență, ajutor, trebuind dovedit că persoana fizică conștientiza că oferă asistență societății.

Potrivit art. 47 Cod penal, se consideră organizație (asociație) criminală o reuniune de grupuri criminale organizate într-o comunitate stabilă, a cărei activitate se întemeiază pe diviziune între membrii organizației și structurile ei, a funcțiilor de administrare, asigurare și executare a intențiilor criminale ale organizației în scopul de a influența activitatea economică și de altă natură a persoanelor fizice și juridice sau de a o controla, în alte forme, în vederea obținerii de avantaje și realizării de interese economice, financiare sau politice.

Această asociație sau organizație poate exista practic în cadrul unei persoane juridice constituite din punct de vedere legal.

Art. 63 Cod penal prevede categoriile pedepselor aplicate persoanelor juridice, respectiv amendă, privare de dreptul de a exercita o anumită activitate și lichidare.

În acest context, spectrul de pedepse din Codul penal al Re-

publicii Moldova este extrem de redus, ceea ce transformă sarcina individualizării răspunderii penale și a pedepsei, puse în fața judecătorului într-o chestiune deosebit de dificilă [4].

Privarea persoanei juridice de dreptul de a exercita o anumită activitate și lichidarea acesteia se aplică atât ca pedepse principale, cât și ca pedepse complementare.

Potrivit art. 64 alin. 4 Cod penal, mărimea amenzii pentru persoanele juridice se stabilește în limitele de la 500 la 10.000 unități convenționale, în funcție de caracterul și gravitatea infracțiunii săvârșite, de mărimea daunei cauzate, luându-se în considerare situația economico-financiară a persoanei juridice. În caz de eschivare cu rea – voință a persoanei juridice de la achitarea amenzii fixate, instanța de judecată poate să înlocuiască suma neachitată a amenzii cu urmărirea patrimoniului.

Cu toate că mărimea amenzii și metoda determinării cuantumului său pentru persoanele juridice este diferit de cazul persoanelor fizice, amenda nu este o pedeapsă specifică persoanelor juridice.

Aplicarea amenzii îi permite judecătorului să individualizeze pedeapsa, având în vedere caracterul și gravitatea infracțiunii săvârșite, mărimea daunei cauzate, luându-se în considerare situația economico-financiară a persoanei juridice.

Situația economico-financiară a persoanei juridice care influențează mărimea amenzii poate fi determinată în funcție de bilanțul societății (activ și pasiv), de numărul de tranzacții (cifra de afaceri), de rezultatele auditului contabil, precum și de alte reguli contabile.

Unul dintre avantajele principale ale amenzii este practic că nu necesită cheltuieli de administrare, spre deosebire de alte pedepse, cum ar fi lichidarea persoanei juridice.

Nivelul amenzii nu trebuie să fie exagerat, în caz contrar, povara acesteia putând fi trecută pe umerii salariaților inocenți, sub formă de venituri reduse sau prețuri majorate. Chiar și statul va fi în pierdere, prejudiciindu-se încasarea impozitelor.

„De lege ferenda” ar trebui reglementată în Codul penal faptul că datoria apărută în urma impunerii amenzii trebuie să constituie obiectul unei transmiteri universale în cadrul unei fuziuni sau separări a persoanei juridice, societatea absorbantă sau cele ce rezultă din separare nefiind subiectul infracțiunii, eventual plătind amenda.

Ar putea fi imaginate, „de lege ferenda”, și alte pedepse aplicabile persoanelor juridice, respectiv pedeapsa complementară a suspendării activității persoanei juridice, activitate în realizarea căreia a fost săvârșită infracțiunea, închiderea unor puncte de lucru ale persoanei juridice în care s-a desfășurat activitatea infracțională, cu excepția persoanelor juridice din domeniul presei, interzicerea de a participa la procedurile de achiziții publice, precum și afișarea sau difuzarea hotărârii de condamnare pe cheltuiala persoanei juridice condamnate, obligația de a închide anumite localuri sau suspendarea procedurii de faliment când aceasta are drept scop sustragerea de la urmărirea penală [5].

Privarea unei persoane juridice de dreptul de a exercita o anumită activitate constă în stabilirea

interdicției de a încheia anumite tranzacții, de a emite acțiuni sau alte titluri de valoare, de a primi subvenții, înlesniri și alte avantaje de la stat sau de a exercita alte activități.

Privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate poate fi limitată la un anumit teritoriu, sau la o anumită perioadă a anului și se stabilește pe un termen de până la 5 ani sau pe un termen nelimitat, potrivit art. 73 alin. 2 Cod penal.

Această pedeapsă poate fi aplicată în calitate de pedeapsă principală sau complementară.

Nu se stipulează genul de activitate ce poate fi pus sub interdicție, înțelegându-se, în principiu, o activitate în exercitarea căreia a fost comisă infracțiunea.

Această sancțiune conține două pedepse diferite, însă, în realitate, primirea de subvenții, înlesniri și alte avantaje de la stat nu constituie o activitate a persoanei juridice.

Exercitarea unei activități este o inițiativă a persoanei juridice, un gen concret de activitate care poate fi prevăzut în actele de constituire ale societății, iar subvențiile și înlesnirile sunt niște acte ale statului, care pot însoți această activitate, pe baza anumitor acte normative.

Activitatea persoanei juridice, care eventual poate fi interzisă și subvențiile, înlesnirile sau avantajele acordate de stat reprezintă obiectul voinței diferitelor subiecte de drept, ce se află pe poziții opuse în relațiile juridice și sunt de natură diferită.

„De lege ferenda” această pedeapsă ar trebui divizată în două pedepse distincte, respectiv interdicția de a încheia anumite tran-

zații, de a emite acțiuni sau alte titluri de valoare, pe de o parte și pe altă parte interdicția de a primi subvenții, înlesniri și alte avantaje de la stat sau de a exercita alte activități.

Interdicția are în vedere vechile activități, cât și cele noi, care nu mai pot fi efectuate.

Expresia „pe un termen de până la 5 ani sau pe un termen nelimitat” este echivalentă cu interzicerea cu titlu definitiv a activității. Dacă interzicerea temporară a unei activități afectează în primul rând patrimoniul societății, interzicerea exercitării uneia sau mai multor activități cu titlu definitiv sau pentru o perioadă de 5 ani poate duce la dizolvarea persoanei juridice. În acest sens, la stabilirea termenului acestei pedepse, instanța de judecată trebuie să aibă în vedere scopul urmărit prin aplicarea acestei pedepse.

Interdicția unei activități se poate extinde asupra unui anumit teritoriu sau pentru o anumită perioadă a anului, acest gen de limitare fiind caracteristic măsurilor de siguranță, care au ca scop înlăturarea pe viitor a unei stări de pericol.

Persoana juridică își desfășoară activitatea de întreprinzător în baza autorizației sau a licenței de activitate, emise de către organul de stat respectiv, iar în caz de săvârșire a unei infracțiuni de către respectiva persoană juridică, instanța de judecată transmite organului de stat emitent al autorizației sau licenței sentința în vederea executării.

În baza sentinței pronunțate de către instanța de judecată, organul de stat respectiv poate anula sau modifica autorizația sau licența

persoanei juridice, astfel încât să se stabilească interdicțiile de a încheia anumite tranzacții, de a emite acțiuni sau alte titluri de valoare, de a primi subvenții, înlesniri și alte avantaje de la stat sau de a exercita alte activități.

Acest organ de stat, după primirea sentinței și realizarea în concret a acesteia, comunică instanței acest fapt, informând totodată organul fiscal și administrația publică locală în a cărei rază de activitate își are sediul persoana juridică despre executarea pedepsei respective.

Nu în ultimul rând trebuie precizat că în hotărârea de condamnare trebuie arătat concret în ce teritoriu sau pentru ce perioadă a anului, pe cât timp și de care activitate este privată de dreptul de a o exercita respectiva persoană juridică.

Lichidarea persoanei juridice constă în dizolvarea acesteia, cu toate consecințele ce decurg din legislația civilă și se aplică de către instanța de judecată, dacă aceasta constată că gravitatea infracțiunii săvârșite face imposibilă menținerea existenței unei astfel de persoane juridice și prelungirea activității acesteia.

Lichidarea poate fi aplicată ca pedeapsă principală și ca pedeapsă complementară.

Apreciem că sintagma „lichidarea persoanei juridice” ar trebui înlocuită cu „dizolvarea persoanei juridice”, deoarece dizolvarea potrivit Codului civil deschide procedura de lichidare (art. 86 Cod civil), în cadrul căreia sunt satisfăcute creanțele, se încasează amenzile, se împart între fondatori bunurile ce rămân. În urma încheierii procedurilor ce urmează dizolva-

rea, are loc lichidarea persoanei juridice, cu consecința radierii ei din registrul respectiv (art. 99 Cod civil).

Acestea ar trebui să fie consecințele prevăzute de legislația civilă potrivit art. 74 Cod penal, fiind incorect și ilegal a condamna persoana juridică direct la lichidare, fără să se țină cont de interesele salariaților, creditorilor și ale statului în luarea unei astfel de decizii.

În baza hotărârii definitive de condamnare a persoanei juridice, lichidarea acesteia se efectuează de către comisia de lichidare sau de către lichidator potrivit legislației în vigoare.

Lichidarea se realizează prin dizolvare potrivit procedurii de lichidare a întreprinderii stabilite de Legea cu privire la antreprenoriat și întreprinzător nr. 845/03.01.1992 [6], precum și în condițiile art. 87 Cod Civil [7].

Persoana juridică se consideră lichidată din momentul radierii ei din Registrul de Stat de la Camera Înregistrării de Stat, potrivit art. 89 Cod Civil, instanța trimițând o copie a hotărârii irevocabile de condamnare către Camera Înregistrării de Stat.

Lichidatorul, după efectuarea măsurilor de protecție a patrimoniului, a activelor și pasivelor, publică în Monitorul Oficial un avis despre lichidarea persoanei juridice, informând creditorii despre înaintarea creanțelor.

Lichidarea trebuie aplicată ca pedeapsă numai dacă instanța va constata că gravitatea infracțiunii săvârșite face imposibilă păstrarea acestei organizații și prelungirea activității sale, potrivit art. 74 alin 2 Cod penal.

Această reglementare este prea liberală, trebuind restrânsă, potrivit unor criterii stabilite de dreptul francez.

Cu privire la lichidare, „de lege ferenda”, s-ar impune anumite restricții de aplicare a acesteia, așa cum se prevede în Codul penal francez, la art. 131-39, prin introducerea în Codul penal al Republicii Moldova a unei prevederi de genul „dizolvarea se aplică când persoana juridică a fost creată sau deturnată de la obiectul său pentru a comite faptele incriminate”.

Prima ipoteză când persoana juridică poate fi lichidată este când aceasta a fost creată pentru a comite infracțiuni, avându-se în vedere activitatea reală a persoanei juridice, și nu scopul declarat al creării sale. În acest caz, crearea persoanei juridice corespunde cu manifestarea voinței de a facilita săvârșirea infracțiunilor.

În ipoteza deturnării persoanei juridice de la obiectul său pentru a comite infracțiuni obiectul determinat licit nu este respectat, cel puțin parțial, fiind schimbat și redirecționat spre o activitate criminală.

Concluzia privind „gravitatea infracțiunii săvârșite care face imposibilă păstrarea persoanei juridice și prelungirea activității ei” trebuie întemeiată pe faptul că persoana juridică nu mai practică în mod prioritar o activitate licită, ci există pe baza veniturilor obținute pe cale ilegală, fie persoana juridică a fost creată pentru a servi unor scopuri criminale.

Apreciem că „de lege ferenda”, răspunderea penală a persoanei juridice ar trebui aplicată tuturor persoanelor juridice cu excepția statului, a autorităților

publice și a instituțiilor publice, pentru infracțiunile săvârșite în numele sau în interesul persoanelor juridice, de către organele sau reprezentanții acestora.

De asemenea considerăm că dizolvarea și suspendarea nu pot fi aplicate partidelor politice, sindicatelor, patronatelor, cultelor religioase sau organizațiilor cetățenilor aparținând minorităților naționale, constituite potrivit legii. Dizolvarea nu poate fi aplicată persoanelor juridice care își exercită activitatea în domeniul presei sau al audiovizualului, această activitate neputând fi suspendată.

„De lege ferenda”, propunem înființarea unui cazier național al persoanelor juridice.

În Codul de Procedură Penală al Republicii Moldova, care a intrat în vigoare la data de 12.06.2003 [8] la capitolul VI este prevăzută procedura privind urmărirea penală și judecarea cauzelor privind infracțiunile săvârșite de persoanele juridice.

Art. 520 C. Pr. Pen. prevede că urmărirea penală și judecarea cauzelor privind infracțiunile săvârșite de persoanele juridice se efectuează potrivit procedurii obișnuite, cu derogările și completările prevăzute în capitolul VI al Codului de Procedură Penală.

Potrivit art. 521 C. Pr. Pen., urmărirea penală în cazul tragerii la răspundere penală a persoanei juridice se efectuează cu participarea reprezentantului legal al acesteia.

Reprezentantul legal sau, după caz, reprezentantul desemnat al persoanei juridice o reprezintă pe aceasta la efectuarea acțiunilor procesuale prevăzute de prezentul cod.

Scopul reprezentantului legal

este de a apăra drepturile și interesele persoanei juridice, în mare măsură prin participarea la acțiunile procesuale. În același timp, reprezentantul nu îndeplinește funcțiile de apărător, persoana juridică putând angaja un avocat sau putând cere numirea unui apărător din oficiu.

Dacă urmărirea penală pornită împotriva persoanei juridice se efectuează pentru aceeași faptă sau pentru fapte conexe și în privința reprezentantului ei legal, organul de urmărire penală desemnează un reprezentant al persoanei juridice pentru a o reprezenta în calitate de învinuit.

În cazul în care reprezentantul legal al persoanei juridice se află sub urmărire penală pentru aceeași faptă ca și persoana juridică sau pentru fapte conexe, organul de urmărire penală desemnează o altă persoană pentru a reprezenta persoana juridică în calitate de învinuit. În acest caz, în calitate de reprezentant poate fi desemnată orice persoană, legea nestabilind condiții speciale, organul de urmărire penală fiind limitat numai de condițiile generale (posedarea capacității de exercițiu etc). Această persoană poate fi atât din interiorul persoanei juridice, cât și din afara ei. Cu toate acestea, pentru a asigura o reprezentare eficientă a persoanei juridice, este recomandabil ca reprezentantul să nu fie o persoană străină activității sau, cel puțin, domeniului de activitate a persoanei juridice. Mandatul reprezentantului desemnat încetează o dată cu pronunțarea unei hotărâri definitive pe dosar sau în caz că au decăzut impedimentele pentru reprezentantul legal de a participa (scoaterea de sub urmărire penală).

Împotriva reprezentantului legal sau, după caz, a reprezentantului desemnat al persoanei juridice față de care se efectuează urmărirea penală se pot lua, în această calitate, numai măsuri de constrângere aplicabile martorului.

Competența teritorială în cazul săvârșirii infracțiunilor de către persoanele juridice este reglementată de art. 522 C. Pr. Pen. și este determinată de: 1. locul unde a fost săvârșită infracțiunea; 2. locul unde a fost depistat făptuitorul; 3. locul unde domiciliază făptuitorul persoană fizică; 4. locul unde își are sediul persoana juridică sau, 5. locul unde domiciliază victima sau unde aceasta își are sediul.

La judecarea cauzei privind infracțiunile săvârșite de persoane juridice se aplică în mod corespunzător prevederile art. 40 și 42 C. Pr. Pen., care reglementează competența teritorială în materie penală, respectiv competența în caz de indivizibilitate sau conexitate a cauzelor penale.

Pentru asigurarea unei bune desfășurări a procesului penal, la demersul procurorului, judecătorul de instrucție sau după caz instanța de judecată, potrivit art. 523 C. Pr. Penală, dacă consideră necesar, poate dispune punerea persoanei juridice sub control judiciar, persoanei juridice putându-i fi impus să respecte una sau mai multe din următoarele obligații, respectiv: depunerea unei cauțiuni fixate de judecătorul de instrucție sau de instanță, al cărei quantum nu poate fi mai mic de 1000 de unități convenționale (o unitate convențională = 20 lei moldovenești); interdicția de a exercita anumite activități, dacă infracțiunea a fost comisă în exercitarea sau în legătură cu

exercitarea acestor activități sau interdicția de a emite anumite cercuri ori de a folosi cărți de plată.

Încheierea judecătorului de instrucție sau a instanței de judecată după caz privitor la punerea persoanei juridice sub control judiciar, poate fi atacată în termenul și modul prevăzut în art. 308-311 C. Pr. Pen.

Referințe bibliografice

1. Legea nr. 277-XVI din 18.12.2008, publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 41-44/120 din 24.02.2009 intrată în vigoare la 24.05.2009; Legea nr. 181-XVI din 10.07.2008, publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 140-142 din 01.08.2008 intrată în vigoare la 01.11.2008; Legea nr. 136-XVI din 19.06.2008 intrată în vigoare la 08.08.2008; Legea nr. 235-XVI din 08.11.2007 intrată în vigoare la 07.12.2007; Legea nr. 110-XVI din 27.04.2007 intrată în vigoare la 08.06.2007; Legea nr. 30-XVI din 23.02.2006 intrată în vigoare la 17.03.2006; Legea nr. 376-XVI din 29.12.2005 intrată în vigoare la 31.01.2006; Legea nr. 277-XVI din 04.11.2005 intrată în vigoare la 02.12.2005; Legea nr. 446-XV din 30.12.2004 intrată în vigoare la 28.01.2005; Legea nr. 158-XV din 20.05.2004 intrată în vigoare la 18.06.2004; Legea nr. 305-XV din 11.07.2003 intrată în vigoare la 22.07.2003; Legea nr. 211-XV din 29.05.2003 intrată în vigoare la 12.06.2003

2. Stela Botnaru, Alina Șavga, Vladimir Grosu și Mariana Grama – Drept penal, partea generală, vol. I Ed. Cartier, Chișinău, 2005, p.191

3. J-F. Barbieri, Responsabilité pénale des personnes morales. Cumul avec la responsabilité pénale de leurs représentants. Président du Conseil d'administration. Responsabilit du dirigeant // Bulletin Joly, nr. 6, p.564

4. Stela Botnaru, Alina Șavga, Vladimir Grosu și Mariana Grama – Drept penal, partea generală, vol. I Ed. Cartier, Chișinău, 2005, p.447

5. Igor Dolea, Dumitru Roman, Tatiana Vîzdoagă, Iurie Sedlețchi, Valeria Șterbeț, Vasile Rotaru, Raisa Boțezatu, Adrian Cerbu, Sergiu Ursu și Ecaterina Erjîu – Codul de procedură penală, Comentariu, Ed. Cartier, Chișinău, ediția a II-a, 2005, p.698

6. Publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 2-33/28.02.1994

7. Publicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 82-86/22.06.2002

8. Publicat în Monitorul Oficial nr. 104-110 din 07.06.2003/art.447